

Software Quality Management, Second Edition.” Artech House, 2003. – 226 pp. 4. Kirkpatrick R. J., Walker J. A., Firth R., “Software Development Risk Management: An SEI Appraisal (SEI Technical Review’92)”, Software Engineering Institute, Carnegie Mellon University, 1992. – 240 pp. 5. MCSO Self-Paced Training Kit: Analyzing Requirements and Defining Microsoft .NET Solution Architectures, www.microsoft.com/mspress. 6. Probasco L., “The Ten Essentials of RUP The Essence of an Effective Development Process”. 7. Rowe W. D., “An Anatomy of Risk”, 1988. – 16 pp. 8. Tuffley D., “Risk Management Standard”, Tuffley Computer Services, July 1999. – 8 pp. 9. Van Scoy R. L., “Software Development Risk: Opportunity, Not Problem”, Software Engineering Institute (CMU/SEI-92-TR-30, ADA 258743), September 1992. – 225 pp. 10. “Best Practices for Software Projects – Risk Management”, Pragmatic Software Newsletters, July 2004.

УДК 004:339.166.5

О. Б. Вовк, В.С. Якушев

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра інформаційних систем та мереж

ОЦІНКА ВАРТОСТІ ПРАВ ОБ’ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ГАЛУЗІ КОМП’ЮТЕРНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

© Вовк О. Б., Якушев В.С., 2005

Наведено характеристику основних визначень об’єктів інтелектуальної власності у галузі комп’ютерних технологій. Показано взаємозв’язок між такими поняттями, як “зміст” та “інтелектуальна власність”, оцінено інтелектуальний капітал.

In article it is resulted the characteristic of the basic definitions of the object intellectual property in sphere of computer technologies. It is shown interrelation between such concepts as “contents” and “the intellectual property”. It is made an estimation of the intellectual capital in sphere of computer technologies.

1. Вступ

Від вирішення проблеми створення ефективної системи охорони і захисту прав об’єктів інтелектуальної власності (ОІВ) загалом і у сфері комп’ютерних інформаційних технологій зокрема залежить успішність побудови інноваційної моделі розвитку України, її модернізації, підвищення конкурентоспроможності у світовій соціально-економічній системі. Такі тенденції є першорядними у створенні світової технології XXI століття — технології, що базується на знаннях. Необхідним є також функціонування цивілізованого ринкового середовища, де і підприємці, і споживачі були б надійно захищені від недобросовісної конкуренції, пов’язаної з неправомірним використанням прав на ОІВ, виробництвом неліцензованих товарів, а також контрафактних примірників ОІВ, зокрема комп’ютерних програм і баз даних. Ця проблема є особливо актуальною з огляду на те, що під час відтермінування запровадження економічних санкцій з боку США чітко обумовлювалось продовження заходів, які підтверджували б рішучість України у боротьбі з порушеннями прав інтелектуальної власності.

2. Постановка проблеми

Проблеми охорони і захисту прав ОІВ в Україні

Проблеми охорони і захисту прав ОІВ сьогодні вийшли в світі на перший план і стали вже не просто юридичними або економічними питаннями, а і проблемами політичних взаємовідносин країн. Внаслідок неосяжної інтелектуалізації сучасного суспільства за останнє десятиліття, що перш

за все пов'язано з розвитком комп'ютерних інформаційних технологій, ці проблеми вимагають стратегічних підходів до їх вирішення.

У структурі системи охорони і захисту прав інтелектуальної власності в Україні нерозвиненими є теоретичні питання економіки права, що забезпечують комерціалізацію високоефективних технологій, зокрема комп'ютерних інформаційних технологій. Завдання комерціалізації ОІВ вирішуються з позицій трьох теорем теорії права: Р. Коуза, А. Сміта та Р. Познера [13]. Однак ці теорії мають теоретичний характер, тому проблематичним є їх застосування, особливо з врахуванням українського законодавства. Все разом створює несприятливий клімат для іноземного інвестування, що обумовлює низький показник високотехнологічного експорту на душу населення, який в Україні майже вдвічі менший від середньосвітового значення.

Серед проблем охорони інтелектуальної власності у галузі комп'ютерних технологій в Україні найгострішими є: охорона комп'ютерних програм і баз даних, захист від недобросовісної конкуренції, охорона виробників аудіовізуальної продукції, охорона товарних знаків для товарів і послуг. У відсотковому відношенні це виглядає так (рис. 1)

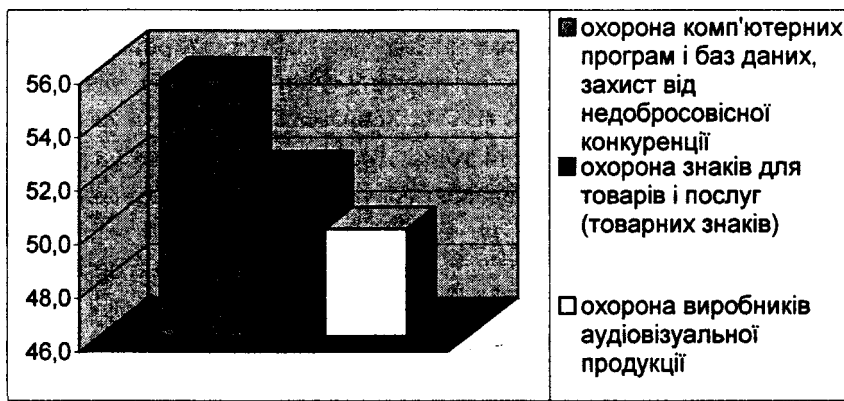

Рис. 1. Основні проблеми у галузі охорони комп'ютерних технологій

Створенню в Україні ефективної системи охорони і захисту ОІВ перешкоджають передусім недоліки правової системи країни. Значну роль відіграє і пануюча в суспільстві зневага до охорони прав ОІВ, відсутність відповідного інформаційного забезпечення. Водночас навіть серед експертів спостерігається певна недооцінка соціально-економічних механізмів охорони ОІВ. В умовах обмеженої платоспроможності широких верств населення діють потужні стимули до придбання та споживання контрафактної продукції, тобто виготовленої з порушенням авторського і суміжних прав. Характерно, що серед опитаних громадян 50 % не відносять проблеми охорони інтелектуальної власності до першорядних проблем економічного розвитку України (рис. 2).

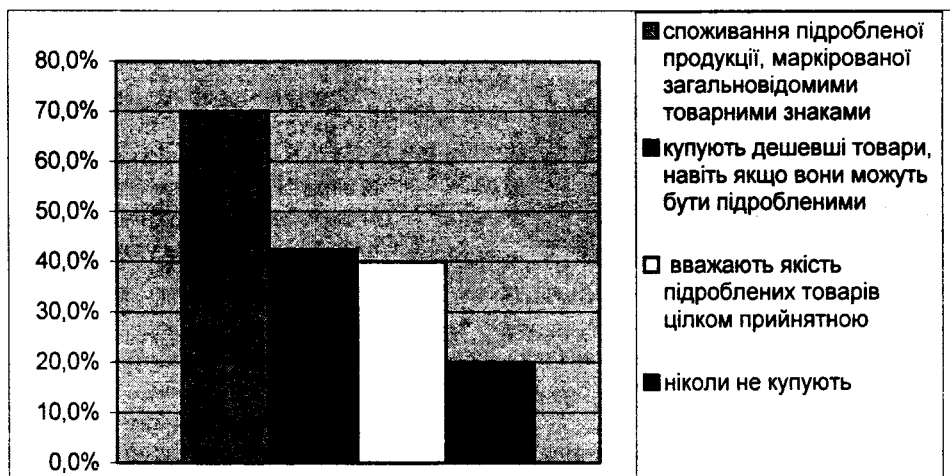

Рис. 2. Відношення населення України до проблеми придбання підробленої продукції

Вищесказане свідчить про деформацію понять у значній частині громадян, підтримувану низькими вимогами до якості, що є нормою для малозабезпечених верств населення. Низькі стандарти захисту ОІВ в Україні значною мірою визначаються браком кваліфікованих фахівців у цій сфері, позаяк вона вимагає досить великого обсягу специфічних знань. На жаль, лише з 2000 р. у цьому питанні почалися певні позитивні зрушення. Але й сьогодні низька потужність освітньої системи не може задовольнити попит на фахівців з охорони ОІВ.

Серед головних причин недостатнього рівня ефективності охорони і захисту прав ОІВ, особливо в галузі комп'ютерних інформаційних технологій в Україні, закордонні фахівці найчастіше називають відсутність коштів на патентування та здійснення реєстраційних процедур, низький рівень правової культури, відсутність належних знань й інформації про порядок захисту ОІВ як в державі, так і за межами України. Неврегульовані й питання «інтелектуального спадку» колишнього Радянського Союзу. За розрахунками фахівців, приблизно чверть із них належить українським винахідникам. В Україні немає навіть переліку цих винаходів, не говорячи вже про їх описи. Аналогічна ситуація і з секретними авторськими свідоцтвами колишнього СРСР. Деякі з них уже перетворено на патенти Російської Федерації. Така ситуація створює для українських підприємств певні правові труднощі під час виходу на зарубіжні ринки високотехнологічної продукції. У процесі “круглих столів” з цього питання висловлювались різні точки зору щодо проблеми наукової інтелектуальної власності [3]. Зокрема, пропонувалося ввести норми, що захищають наукові ідеї, зміст наукових теорій тощо. Треба наголосити на важливості таких норм захисту, оскільки в основному різноманітні правові документи охороняють вираження, наприклад, авторської ідеї, а не саму ідею. Сьогодні це є міжнародно визнаною нормою в регулюванні авторського права. Попри активізацію зусиль щодо захисту прав ОІВ загальний рівень порушень у цій сфері залишається високим. Це є підставою для звинувачення України в низьких стандартах охорони інтелектуальної власності в галузі комп'ютерних технологій. Так, Міжнародний альянс інтелектуальної власності поставив Україну першою в списку 58 країн із низькими стандартами охорони інтелектуальної власності. Особливо це стосується аудіовізуальної продукції та програмного забезпечення. За даними Міжнародної федерації виробників фонограм (International Federation of the Phonographic Industry — IFPI) Україна лідирує в Європі за рівнем піратства. Інша міжнародна організація — Асоціація виробників програмного забезпечення (Business Software Alliance) у своєму останньому “Звіті про піратство” віднесла Україну до першої десятки країн — піратів програмного забезпечення, де вона ділить з Індонезією третє-четверте місце після В'єтнаму й Китаю, випереджаючи Росію. Проте необхідно поставити під сумнів об'єктивність цих даних, оскільки навіть за відносно високого рівня піратства за його абсолютними обсягами Україна не належить до країн-лідерів, тому що, як свідчить статистика, втрати доходів світових виробників комп'ютерних програм через українське піратство у 2000 р. становили 29,7 млн.доларів, тоді як загалом у світі ці втрати сягають 11,75 млрд.доларів.

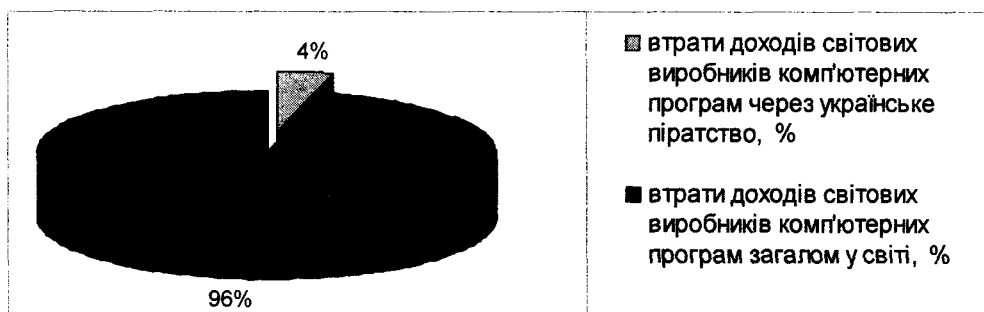

Рис. 3. Співвідношення втрат доходів виробників у галузі комп'ютерних технологій

Наведені дані свідчать, що з врахуванням всієї складності проблем охорони прав інтелектуальної власності в Україні навряд чи можна розглядати нашу країну як одну з держав, яка своєю піратською діяльністю завдає найбільших збитків легальним виробникам.

3. Аналіз останніх досліджень

Аналіз проблем, що підлягають вирішенню

Аналіз проблем, що стосуються врегулювання питань охорони прав ОІВ, особливо в галузі комп'ютерних інформаційних технологій, вказав на ряд завдань, які необхідно вирішити:

- володіння й керування правами на ОІВ, створених за рахунок коштів державного бюджету й загальнодержавних, централізованих фондів;
- колективне керування авторським і суміжними правами;
- регулювання ринку інтелектуальної власності та передавання на комерційних засадах прав на ОІВ;
- трансфер комп'ютерних технологій за кордон, що приводить до цілеспрямованого відбору, часто за безцінь, українських технологій іноземними фірмами;
- облік ОІВ загалом і в сфері комп'ютерних інформаційних технологій зокрема;
- впровадження ефективнішого захисту наукової інтелектуальної власності від порушень у цій сфері;
- охорона нетрадиційних ОІВ (раціоналізаторських пропозицій, топографій мікросхем, ноу-хау);
- охорона традиційних і нетрадиційних знань.

Світові тенденції охорони інтелектуальної власності й Україна

Реальні тенденції в сфері захисту, охорони та використання прав ОІВ в галузі комп'ютерних інформаційних технологій в Україні залишаються суперечливими і неефективними [4]. Нестабільність умов для винахідницької та раціоналізаторської діяльності через погіршення, головним чином, матеріально-технічних і фінансових умов в іновативній сфері, обумовила зменшення кількості винахідників, авторів промислових зразків і раціоналізаторів майже на третину, а кількість підприємств, що беруть участь у створенні й використанні об'єктів промислової власності, — удвічі. Вкрай незначними є операції з укладання договорів на передавання прав щодо об'єктів промислової власності. Характерно, що у 2000 р. не було жодного договору в таких сферах, як засоби зв'язку, електроніка, комп'ютерні технології. Сьогодні серед загальної кількості ліцензійних договорів на використання ОІВ на комп'ютерні технології припадає лише 4,8 %.

Враховуючи, що глобальна система регулювання питань охорони ОІВ в основному вже сформувалася, Україна повинна розвиватися як складова частина світової спільноти і не відмежовуватись від основних тенденцій соціально-економічного й технологічного розвитку. За останні роки Україна значно активізувала процес входження у світові структури, що регулюють правові питання, пов'язані з інтелектуальною власністю, і вже є учасницею 15 з 26 міжнародних конвенцій і договорів. Проте незавершеним є процес приєднання до ряду міжнародних організацій, конвенцій та договорів. Велике значення для ефективної охорони прав ОІВ, особливо у галузі комп'ютерних інформаційних технологій, має процес входження України в регіональні європейські структури регулювання цієї сфери. У цьому напрямку також є невирішені проблеми — невизначеність позиції України щодо Євразійської патентної конвенції, яку було підписано у вересні 1994 року в Москві на засіданні Ради Голів урядів країн СНД. Входження України у згадані міжнародні інституції, особливо у Всесвітню організацію інтелектуальної власності у 1993 році, є потужним стимулом до розвитку системи охорони інтелектуальної власності в Україні загалом, і в галузі комп'ютерних інформаційних технологій зокрема. Протягом останніх років в нашій державі відбувся досить інтенсивний процес становлення законодавчої бази охорони прав ОІВ. Сьогодні формування Державної системи охорони і захисту прав на ОІВ перебуває в завершальній фазі і ця система спроможна виконувати свої основні функції. Основою цієї системи є Державний департамент інтелектуальної власності та Інститут інтелектуальної власності і права у м. Києві.

4. Цілі статті

Основним завданням цієї статті є визначення проблем інтелектуальної власності у галузі комп'ютерних інформаційних технологій і напрямки їх розв'язання та ідентифікація поняття “зміст” як складової частини інтелектуального капіталу.

5. Основний матеріал

Інтелектуальна власність як майно

Обговорюючи питання, які стосуються інтелектуальної власності в галузі комп'ютерних інформаційних технологій, часто зустрічаємо термін “зміст”.

Зміст – найзагальніший термін для означення інформації, даних, програми (якщо з контексту не впливає інше).

На практиці поняття “зміст” досить часто ототожнюють з поняттям “інтелектуальна власність”.

Інтелектуальна власність (ІВ) – зміст, зокрема і програмне забезпечення, який закон визначає як предмет захисту. Її власник (автор) має право вирішувати, як її можна продати або використати, і вимагати, щоб її цілісність і автентичність залишалися недоторканими.

Умовний поділ інтелектуальної власності на типи у галузі комп'ютерних інформаційних технологій зображено на рис. 4.

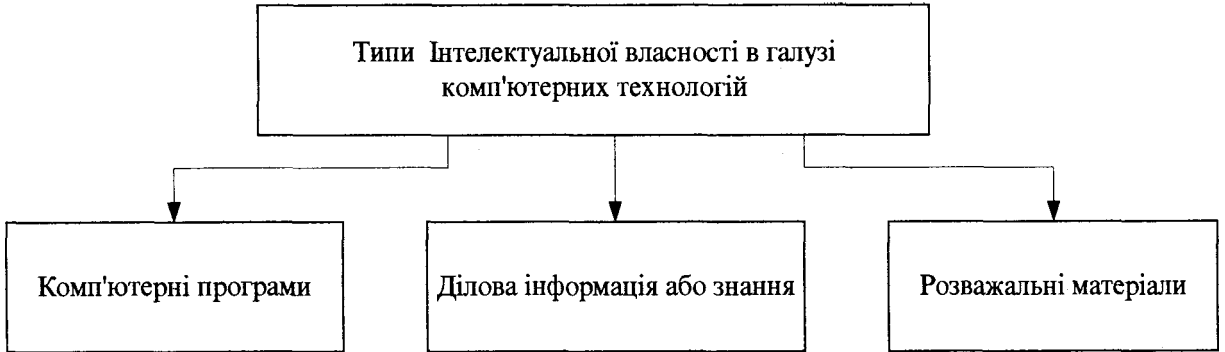

Рис. 4. Типи інтелектуальної власності у галузі комп'ютерних технологій

Звичайно, ці групи ІВ взаємно перекриваються, але існують і істотні відмінності, оскільки кожен з цих типів має власні характеристики і цінності, що змінюються з плином часу [1].

Поняття інтелектуальної власності нерозривно пов'язане з поняттям інтелектуальної цінності.

Інтелектуальна цінність (ІЦ) – цінність інтелектуальної власності – не залежить від того, захищена вона законом чи ні.

З визначення інтелектуальної цінності можна вивести поняття ринкової цінності.

Ринкова цінність (РЦ) – те, що люди згодні заплатити за інтелектуальну цінність.

Ринкова цінність (комерційна цінність) інтелектуальної власності, представлена копіями, розмивається новими низькими цінами відтворення, а також унаслідок переповнення ринку дешевими копіями, що конкурують між собою.

Формула оцінки вигоди відносно ринкової цінності:

$$B \geq PC, \quad (1)$$

де B – вигода, PC – ринкова цінність (комерційна цінність).

Це означає, що вигода, яку інтелектуальна власність (зміст) приносить користувачу, повинна бути вищою від ринкової цінності (іноді ця вигода може дорівнювати нулеві), оскільки інакше ніхто не захоче платити за таку ІВ.

ІВ відрізняється від інших типів власності, оскільки тільки ІВ як виріб в принципі можна репродукувати в необмежених кількостях, в умовах, можливо, обмеженого попиту. На практиці це означає, що його (виріб) можна відтворювати *без виснаження вихідних ресурсів*.

Як інтелектуальний капітал ОІВ є перш за все унікальним, і цінність його полягає саме в унікальності.

Унікальність (рідкість) – є важливою властивістю, яка перетворює корисність продукту у комерційну цінність, а сам продукт у товар. Право на використання ОІВ стає товаром, якщо йому штучно надати таку властивість як рідкість, тобто закріпити це право за деякою особою (правовласником) і заборонити його використання іншими особами без дозволу правовласника [13].

Отже, ІВ створює цінність, яку можна тиражувати майже безкоштовно. Тому у більшості випадків доводиться додавати до копій такі елементи, які звичайному користувачеві робити складно, або певні специфічні доповнення, які розширюють можливості конкретного застосування, щоб зробити придбання привабливішим.

Зміст як копія

Можна *прогнозувати*, що власникам авторських прав, або копірайтів (copyright), буде усе складніше заробляти гроші, просто продаючи копії. Тому велика частина змістовних творів буде поєднуватися з деякими додатковими виробами і послугами. Або ж вони будуть постачатись дійсно безкоштовно – у вигляді рекламних оголошень інших послуг або продуктів – наприклад, як інтелектуальні компоненти Java рекламують компанію Sun Microsystems і всі її продукти. Проте треба зазначити, що далеко не всі споживачі, що використовують такі “оголошення” Sun, будуть коли-небудь купувати такі “прив’язані” товари. Варто визнати, що не кожний зміст стане безкоштовним. Творці змісту – особи, що працюють за наймом, – будуть, як і раніше, одержувати матеріальну підтримку від спонсорів, видавців, роботодавців та інших зацікавлених осіб. А от постачальники ІВ повинні будуть планувати і розвивати свій бізнес на основі безкоштовної пропозиції, тому що саме до цього рухається і зрештою прийде увесь світ, оскільки економіка працює за тенденціями, а не за догмами.

Зараз люди схильні розглядати право робити копії як можливість одержати частку цінності ІВ, і це є правильно. Однак цінність такого права постійно зменшується, оскільки те, що купують споживачі, як правило, не допускає репродукування, а тільки дає змогу створити єдину копію, використовувати її та експериментувати з нею. Цінність права робити копії зменшується і тому, що знижується цінність змісту як єдиного цілого. А це відбувається через те, що окремим особам стає усе простіше і простіше створювати зміст (іноді навіть дуже гідний). Цінність кожного окремого фрагмента змісту теж знижується з часом. Копії фрагментів також втрачають ціну, оскільки їх можна зробити так багато, що пропозиція перевищить попит.

Окрім того, навіть якщо кожна частина ІВ унікальна, весь зміст може у певний момент виявитися на ринку нікому не потрібним, оскільки численні копії починають конкурувати у просторі з обмеженим часом їх споживання. Це свідчить про те, що зміст породжує увагу, оскільки власникам змісту необхідно постійно слідкувати за всіма змінами змісту.

Просте копіювання і постачання ОІВ споживачам призводить до розпилення прибутку. За такого підходу постачальники змісту (комп’ютерних програм, наукових звітів, фільмів, музики, новин) втрачають частину прибутку, яку привласнюють дистриб’ютори та посередники, оскільки вони самі додають вартість товарам, наприклад, надійним постачанням, послугами передплати, рекламою продажів, пошуками і відстеженням товарів за замовленнями тощо [1].

Право володіння ОІВ, окрім права робити копії, також допускає право контролювати використання розпізнаваних елементів змісту, домагатися збереження цілісності твору, висувати претензії у випадках внесення змін і, як результат, вимагати визнання своїх прав. Жодна третя сторона не має права взяти рекламу “Windows”, внести зміни і використовувати новий варіант для реклами, наприклад “Linux”. Володіння правом копіювання дає змогу власникам створювати деривати (derivate), або іншими словами – похідні. Закони, нормативні акти і контракти в цьому плані різноманітні. Але в типових випадках власники змісту можуть перетворювати його в електронну форму, редагувати, вирізати фрагменти, перекладати іншими мовами, використовувати в навчальних матеріалах, надавати ліцензії розробникам змісту, створювати продовження версії, копіювати з метою безкоштовного поширення як рекламу або пропагування репутації власника прав.

До основних питань, що хвилюють і творців, і власників ОІВ, належать такі: як створити надійну конкурентноспроможну власність або як створити ринкову (комерційну) цінність товару, тобто надати йому такі властивості, як корисність, унікальність (рідкість), універсальність. Іншими словами, необхідно створити інтелектуальний капітал.

Цей аспект авторських прав – загальноновизнаний та більш досліджений в Європі, ніж у США і відображає роль змісту у формуванні капіталу [2].

Розглянемо інтелектуальний капітал у галузі комп'ютерних інформаційних технологій, який можна створити з використанням змістовного капіталу.

Очевидно, найпростіше, що можна зробити зі змістом, – це його продати. Але продати не як копії, а як капітал OIB, з усіма супутніми правами показувати зміст, змінювати його, отримувати з нього прибуток. Саме такий інтелектуальний капітал властивостей скуповують Білл Гейтс і голлівудські студії. Нові власники аналогічно використовують свої права аби знову продати його.

Як зазначалось вище, просто продавати копії – не надто вдала і недовготривала стратегія отримання вигоди. А от сама присутність копій (не важливо, приносить це прибутки чи ні) привертає увагу до змісту, а також до супутніх товарів і послуг. У загальному, саме по собі використання копій будь-яким власником ще не порушує питання про необхідність контролю доступу до власності як капіталу.

Існує переконаність у справедливості мікроплатежів та необхідності створення і підтримки віртуальної системи, яка буде відслідковувати відсилання певних відсотків власникам копірайтів щоразу, коли хтось використовуватиме захищену законом роботу, копіюватиме її або використовуватиме якимось інакше. Чи виникне така система – невідомо, оскільки вона є занадто складною для того, щоб використовуватись на практиці. Все це вимагає вирішення фундаментальних економічних проблем, які полягають у тому, що зміст потребує усе більшої підтримки.

Все вищесказане свідчить про те, що наявність копій у загальному випадку ще не означає, що люди зможуть використовувати їх для поповнення своїх доходів або збільшення інтелектуального капіталу.

Типи інтелектуального капіталу

У галузі комп'ютерних інформаційних технологій інтелектуальний капітал можна поділити на типи (див. рис. 5).

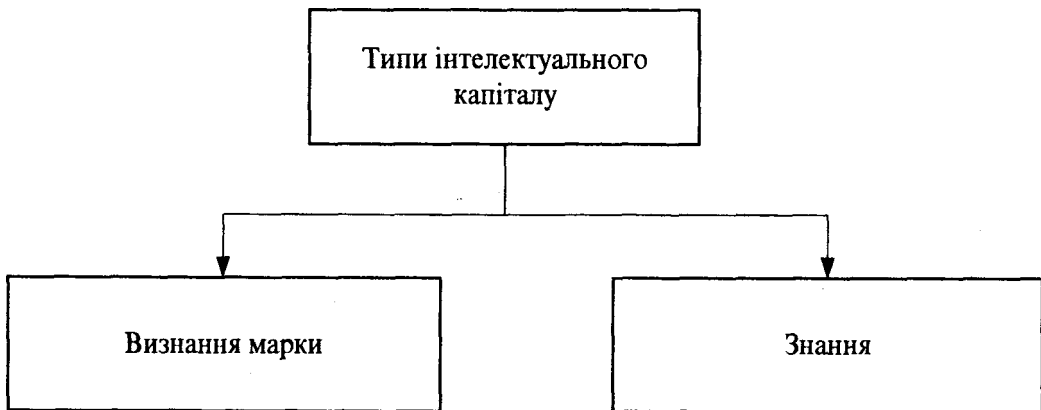

Рис. 5. Типи інтелектуального капіталу в галузі комп'ютерних технологій

Перший тип – визнання марки товару (brand equity), зокрема, репутація, впізнання, образ спонукає людей купувати товари у власників змісту, породжуючи ту саму “приплату” для цих виробів. Цей капітал робить продукти або їхніх власників упізнаваними і, цілком імовірно, привабливими для споживачів, які готові заплатити за товари або послуги, що асоціюються з визнаною маркою.

До визнання марки належить процес розпізнавання образів і відповідна реакція споживачів, що виробляє органічне відчуття привабливості образу (цей механізм можна подати як протилежність дії імунної системи, хоча деякі фірмові марки можуть викликати і негативну (захисну) реакцію імунної системи). Наприклад, хтось, кому подобаються інтелектуальні продукти “Windows”, розпізнав образ чергової версії цієї марки. До цих процесів належать також розпізнавання і таких образів, як шрифти і стилістика (наприклад, заголовок програмного продукту), або стиль і ім'я автора (у сфері комп'ютерних інформаційних технологій ще не так багато програмних фірм).

Існує також розпізнавання образів реальних людей: я купую продукти саме у цього продавця, тому що мені подобається, що біля нього завжди багато дітей. Це є свого роду інтерактивне визнання марки.

Саме маркетинг відображає найширше використання змісту для підвищення рівня його елітарності (зниження рівня буденності).

При цьому зміст розглядають як безкоштовний, але насправді його встановлення – прив'язування змісту до його творців (а також до виробів чи послуг, що можуть бути запропоновані одночасно) – важлива і коштвна частина. Роль права контролювати зміст буде зростати в міру того, як буде усе легше вносити зміни й усе сутужніше їх виявляти.

Іншим різновидом інтелектуального капіталу, відомого як “капітал знань”, є деякі навички, що допомагають людям *діяти і приймати рішення*, які завдяки знанням мають велику цінність, а компаніям чи приватним особам забезпечують вищий рівень сервісу. Капітал знань можна також подати невербальним видом навчанням [0]. Цей вид навичок поєднує членів робочої групи і робить їхні дії ефективнішими, ніж дії групи людей, що раніш не зустрічалися.

Цей тип інтелектуального капіталу складно визначити однозначно – частково внаслідок того, що він взаємозалежний з вродженим інтелектом. Більшість людей можуть свідомо збільшувати власний капітал знань. Інтелектуальний капітал може містити знання того, як користуватися певними програмними інструментами (наприклад, Lotus Notes).

Цінність таких знань “захоплюється” компанією Lotus (а також IBM) і численними VAR (Value Added Reseller) у процесі продажу. А компанія GBN, наприклад, поширює власний “сценарний метод”, інтелектуальний капітал від якого “захоплюється” у вигляді гонорарів за консультації щодо застосування цього методу і, в принципі, отримується як послуги, які забезпечують цей метод.

Звичайно, ці два типи капіталу найчастіше працюють спільно. Приміром, покупці можуть надавати перевагу виробу компанії Intel тому, що їм знайома визнана марка і тому, що вони знають, як використовувати ці вироби в особистих цілях.

Оцінка інтелектуального капіталу

Тривалість використання не може характеризувати жоден з видів інтелектуального капіталу в галузі комп'ютерних інформаційних технологій, оскільки такий капітал не належить до товарів масового споживання і його цінність може значно варіювати залежно від ситуації. Однак час є ресурсом, якого завжди мало. У будь-якої людини є не більше ніж 24 години на добу для сприйняття різних видів змісту (за умови поглинання їжі перед екраном телевізора і сну з прослуховуванням гіпнопедичних записів). Капітал ОІВ *створюється* в процесі того, як люди приділяють увагу змістові протягом якогось періоду часу (незалежно від характеру змісту: реклама, підручники, інші матеріали). Вартість *додається* або в процесі купівлі (вибір товарів або послуг і повна їх оплата), або в процесі надання “послуг на основі знань” (knowledge-enhanced services), наприклад, консультацій, технології розроблення нових продуктів, підтримання програмного забезпечення. Дія капіталу не завжди очевидна, але вона проявляється в підвищенні цін на товари, проданих попередніми його власниками.

Пакет акцій можна легко оцінити і продати, чого не скажеш про інтелектуальний капітал. У будь-якому випадку, найкращою перевіркою цінності чого-небудь є ринкова ціна. Але інтелектуальний капітал куди складніше визначити і розпізнати.

Можна купити права на комп'ютерну програму, або ж розробити власну програму, подібну до наявних, чи зробити працездатну копію програми, причому, не порушуючи законів про копірайт. І тут важливі декілька факторів.

Перший з них – це те, що можна назвати *здатністю до імпровізації (performance personality)*. Імпровізація в реальному часі є найважливішою проблемою ефективності процесів виробництва. Люди, що можуть думати швидко, отримують переваги. Редактори і письменники залишаються потрібними, але коштовнішою виявиться здатність писати і думати в реальному часі (наприклад, в онлайн-форумах).

Використання автоматизованих служб і експертних систем все більше і більше спрощують ухвалення рішень, але люди усе ж воліють одержувати поради від людей. Наприклад, те, що певна пам'ять прекрасно підійде саме до цієї материнської плати, пролунає переконливо від продавця-людини, а не від машини. Здатність переконувати усе ще залишається персональною майстерністю, а не комп'ютерною методикою.

Іншим необхідним фактором є здатність до творчості, *креативність (creativity)* – в інтелектуальній сфері або в області мистецтв. Компанії зможуть зберегти першість у бізнесі не на основі використання раніше запатентованих власних технологій, а використовуючи нові технології та ідеї. В умовах ефективного інформаційного ринку плідні ідеї поширюються все швидше, а єдиним способом прогресивного розвитку є безперервне генерування нових ідей.

Нарешті, *повноцінність особистості (overall personality)* – те, що іноді називають емоційною інтелігентністю. Особисті властивості, такі як уміння керувати, здатність до лідерства, розважливість, уміння знаходити рішення в ситуаціях ризику дуже важливі, вартість таких здібностей постійно зростає.

Висновки

1. Першим і необхідним кроком для вирішення проблем, пов'язаних з охороною і захистом прав ОІВ у галузі комп'ютерних інформаційних технологій в Україні, є забезпечення міжнародно-правових норм. При цьому необхідно завершити процес ухвалення законодавчих актів (включно з внесенням змін і доповнень до чинних законів) відповідно до міжнародних вимог. Необхідні також фінансові ресурси для реалізації заходів, спрямованих на охорону і захист прав ОІВ у цій сфері.

2. Паралельним кроком є забезпечення розвитку внутрішнього правового поля з використанням досвіду роботи Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), до Координаційної ради якої входить і Україна.

3. Необхідним є створення ефективного механізму контролю за впровадженням і дотриманням відповідного законодавства та розвитку інфраструктури в сфері охорони інтелектуальної власності.

Зарубіжний досвід свідчить, що створити ефективну систему охорони інтелектуальної власності, спираючись винятково на державні структури, досить складно. Тож власникам прав ОІВ, особливо комп'ютерних інформаційних технологій, необхідно активізувати процес створення недержавних структур в Україні та дослідження питання про вступ у відповідні міжнародні недержавні організації. Нарешті, необхідно вжити заходів щодо врегулювання питань, пов'язаних з "інтелектуальним спадком" колишнього СРСР.

4. Посилити захист прав власників і споживачів від недобросовісної конкуренції, неправомірного використання товарних знаків, товарних марок тощо.

5. Актуальним є питання проведення широкомасштабної освітньої кампанії, спрямованої на формування у населення України правової культури, поваги до дотримання прав ОІВ.

6. Ефективно вирішити це питання можна запровадженням розподіленої системи дистанційного навчання фахівців у галузі інтелектуальної власності за допомогою Інтернет з врахуванням досвіду ВОІВ.

1. Дайсон Э. *Інтелектуальна власність у мережі* // "Release 1.0", 1-96. 2. Голдхабер М. (Goldhaber M.) *Інтелектуальна власність* // "Release 1.0", 3-92. 3. [www. "PC Forum"](http://www.pcforum.com). 4. Вешневский Л.М. и др. *Формула приоритета: возникновение и развитие авторского права* : Наука. 2000. 5. Емельянов В.П. *Гражданское право Украины*. – К.: Изд. "Консум", 1996. – С. 136–149. 6. Закон України "Про інтелектуальну власність" від 07.02.1991 р. 7. Закон України "Про авторське право та суміжні права" від 23.12.1993 р. 8. Закон України "Про охорону прав на знаки для товарів та послуг" від 15.12.1993 р. 9. Конституція України від 28.06.1996 р. 10. *Інтелектуальна власність: Словник-довідник. За заг. ред. О. Д. Святоцького*. – К.: Державне патентне відомство України, 2000. Т. 1. – 356 с., Т. 2. – 272 с. 11. Дахно І. І. *Право інтелектуальної власності*. – К.: Либідь, 2002. – 200 с. 12. Цыбулев П. Н. *Маркетинг интеллектуальной собственности*. – К.: ИИСП, 2004. – 184 с. 13. Цыбулев П. М. *Основы интеллектуальной собственности*. – К.: ПВП, 2005. – 108 с.